

3. Крикавський Є. В. Логістичне управління. — Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. — 384 с.

4. Окландер М. А. Логістична система підприємства: монографія. — Одеса, 2004.

5. Сток Дж. Р., Ламберт Д. М. Стратегическое управление логистикой : Пер. с 4-го англ. изд. — М.: ИНФРА-М, 2005, — 797 с.

6. Николайчук В. Е. Теория и практика управления материальными потоками (логистическая концепция): монография / В. Е. Николайчук, В. Г. Кузнецов. — Донецк: КИТИС, 1999. — 413с. Summary

Статтю подано до редакції 10.02.15 р.

УДК 637.1

Куліш Т. В.,

к.е.н., доцент,

Таврійський державний агротехнологічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

АНОТАЦІЯ. У статті проведено аналіз стану ринку молока Запорізької області. Виявлено основні проблеми формування пропозиції на ринку молока. Визначено роль держави в створенні конкурентних умов функціонування на ринку молока та молочної продукції. Запропоновано можливі шляхи вирішення проблем галузі, які сприятимуть підвищенню їх конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ринок молока, сільськогосподарські підприємства, галузь, конкурентоспроможність, ефективність, прибуток.

АННОТАЦИЯ. В статье проведен анализ состояния рынка молока Запорожской области. Выявлены основные проблемы формирования предложения на рынке молока. Определена роль государства в создании конкурентных условий функционирования на рынке молока и молочной продукции. Предложены возможные пути решения проблем отрасли, которые будут способствовать повышению их конкурентоспособности на внутреннем и международном рынках.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: рынок молока, сельскохозяйственные предприятия, отрасль, конкурентоспособность, эффективность, прибыль.

ABSTRACT. The article analyzes the state of the dairy industry of Zaporozhe region, monitored the production of the milk in the last five years. The main problems of the formation of market milk supply,

analyzed problems in the functioning of the processing enterprises of the dairy industry. Shows the problem of low level of technical equipment and agricultural milk processing plants. Described the role of the state in creating a competitive environment for the functioning of the market of milk and milk products. Proposes measures to improve the mechanism of state support for milk producers and processors. The possibilities of vertical integration of agricultural producers and milk processors in the industry/ The possible ways to solve problems in the industry, which will help them improve their competitiveness in the domestic and international markets.

Keywords: milk market, agricultural enterprises, industry, competitiveness, efficiency, profit.

Постановка проблеми. На сучасному етапі ринок молока представляє собою достатньо привабливий сегмент, так як є провідною галуззю харчової та переробної промисловості. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку ринку молока є актуальним питанням, від успішного вирішення якого залежить зростання прибутку підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках, забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженню проблемних питань і пошуку шляхів їх вирішення щодо формування та розвитку ринку молока і молочної продукції приділяли у своїх працях вітчизняні науковці та практики Т. Антоненко, С. В. Киристюк, О. В. Лакішик, А. М. Лисенко, Г. В. Цар, О. В. Шубравська, Т. В. Сокольська, Ю. В. Кернасюк та інші. Однак, маркетингове дослідження характеру регіональних особливостей функціонування ринку молока та молочної продукції є недостатньо розкритим і є важливим аспектом розвитку сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є аналіз стану ринку молока в Запорізькій області та визначення альтернатив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок молока та молочних продуктів є однією із найважливіших складових аграрно-продовольчого ринку нашої держави. Без його вдалого функціонування і успішного розвитку економіка країни не буде стабільною, а продовольча безпека і рівень життя населення залишатимуться незадовільними [3]. Стратегічно важливими регіонами, що забезпечують продовольчу безпеку держави становлять Полтавська, Київська, Черкаська, Харківська, Чернігівська, Вінницька та Сумська області. Запорізька область займає незначну частку на ринку молока біля 1 %. У структурі товарної про-

дукції області молоко займає біля 2,4 %. Однак, з метою повного забезпечення внутрішніх потреб області високоякісною молокопродукцією, адаптації до ринкового середовища товаровиробників і переробних підприємств із досягненням конкурентоспроможних параметрів, які гарантуватимуть їм ефективну діяльність, дослідження ринку молока в області набуває особливої актуальності.

Запорізька область має достатній виробничий потенціал для забезпечення населення основними продуктами харчування. У регіоні є багатогалузева харчова та переробна промисловість, яка здатна переробляти сільськогосподарську продукцію, вироблену в області, забезпечувати населення регіону харчовими продуктами, а також здійснювати поставки їх за межі області та України. На сьогоднішній день внутрішня потреба населення області повністю забезпечується за рахунок власного виробництва зерна, олії, яєць, овочів і баштанних культур, однак, молоком молокопродуктами лише на 26,7 % [1].

Таблиця 1

РОЛЬ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА РИНКУ МОЛОКА

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Відношення 2014 до 2010 рр., %
	Виручка від реалізації, тис. грн					
Запорізька область	77683,8	82488,9	68209,7	77403,0	86126,5	110,87
Україна	5108762,2	6142018,0	6008529,7	7877533,8	8918487,5	174,35
Частка ринку, %	1,52	1,34	1,14	0,98	0,97	-0,55*

*абсолютне відхилення

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Запорізькій області

У 2014 році всіма категоріями господарств вироблено молока 314101 ц, що становить 95 % до рівня 2010 року. Зменшення виробництва молока зумовлено зниженням поголів'я тварин при одночасному підвищенні продуктивності молочного стада в сільськогосподарських підприємствах [1]. Середній надій молока у розрахунку на одну корову в 2014 році склав 3881 кг, що на 725 кг більше до рівня 2010 року. Завдяки зміцненню кормової бази,

покращенню селекційно-племінної роботи у молочному скотарстві, втіленню нових технологій у виробництві молока зберігається тенденція росту продуктивності дійної череди корів.

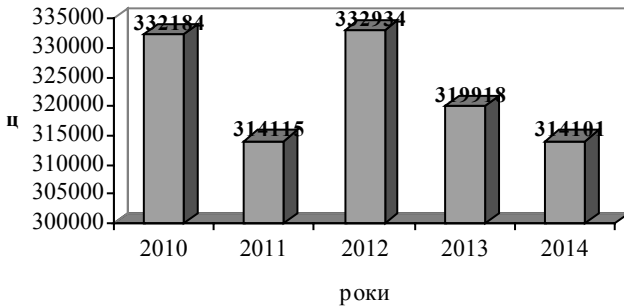

Рис. 1. Виробництво молока в Запорізькій області, ц

Середній надій молока у розрахунку на одну корову в 2014 році склав 3881 кг, що на 725 кг більше до рівня 2010 року. Завдяки зміцненню кормової бази, покращенню селекційно-племінної роботи у молочному скотарстві, втіленню нових технологій у виробництві молока зберігається тенденція росту продуктивності молочного стада..

Як негативний фактор слід відмітити, що у сільгосп підприємствах і в господарствах населення області продовжується тенденція до скорочення поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі дійної череди корів. У всіх категоріях господарств за останні п'ять років поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 8,3 тис. голів, у тому числі корів — на 5,2 тис. голів [1].

Скорочення поголів'я було зумовлено низькими закупівельними цінами на молоко, низькою рентабельністю ведення галузі молочного скотарства, так як прибутки від реалізації продукції не покривають затрат на її виробництво і як наслідок небажанням сільгосптоваровиробників займатися виробництвом молока.

З метою розвитку галузі молочного скотарства, стабілізації та подальшого нарощування чисельності поголів'я великої рогатої худоби, зокрема її маточного поголів'я, збільшення виробництва молока в регіоні прийнята та працює «Програма розвитку галузі молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області на 2014–2018 роки».

Таблиця 2

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІ МОЛОКА
В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у. % до 2010 р.
Валове виробництво, ц	332184,0	314115,0	332934,0	319918,0	314101,0	94,56
Кількість реалізованої продукції, ц	276862,0	266661,0	249867,0	240243,0	237881,0	85,92
Виручка від реалізації, тис. грн	77683,8	82488,9	68209,7	77403,0	86126,5	110,87
Повна собівартість продукції, тис. грн	69163,6	77351,8	81944,8	79776,2	84941,5	122,81
Прибуток (збиток), тис. грн	8520,2	5137,1	-13735,1	-2373,2	1185,0	13,91
Виручка від реалізації продукції на 1 ум гол., грн	7683,1	8349,08	7836,6	9143,89	10449,71	136,01
Собівартість 1 ц, грн	249,81	290,08	327,95	332,06	357,08	142,94
Витрати на збут, тис. грн	4288,14	4633,37	4490,58	9088,50	8541,80	199,20
Частка витрат на збут продукції, %	6,20	5,99	5,48	11,39	10,06	3,86*
Ціна реалізації, грн /ц	280,59	309,34	272,98	322,19	362,06	129,03
Рівень товарності, %	83,35	84,89	75,05	75,10	75,73	-7,61*
Прибуток (збиток) від реалізації 1 ц продукції, грн	30,77	19,26	-54,97	-9,88	4,98	16,19
Рентабельність виробництва, %	12,32	6,64	-16,76	-2,97	1,40	-10,92*
Рентабельність продажу, %	10,97	6,23	-20,14	-3,07	1,38	-9,59*

*абсолютне відхилення.

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Запорізькій області.

Програма передбачена на 5 років із щорічним виділенням коштів із загального фонду обласного бюджету в розмірі 1,0 млн грн з розрахунку 5,0 тис. грн за кожен прирощену голову дійного стада корів.

Загалом тенденції розвитку ринку молока несуть нестабільний характер, зокрема основні показники ефективності виробництва та реалізації молока найвищими були в 2010 році. 2012 і 2013 роки для галузі були збитковими. Виробництво молока в 2014 році залишилося практично на рівні 2010 року, що пов'язано з підвищення продуктивності корів. Однак цей резерв має обмежений характер дії, тому істотного нарощування виробництва молочної сировини не відбуватиметься. Виробництво молока має сезонний характер, проте попит спостерігається протягом усього періоду року, що зумовлює коливання закупівельних цін. Найбільші обсяги виробництва останніми роками традиційно припадали на травень-липень, тоді як у січні-лютому майже вдвічі менше [7].

Кількість товарної продукції скоротилися на 14 %, про що свідчить зниження рівня товарності на 7,61 п.п. Так як молоко відноситься до продукції, що швидко псується, підприємствам необхідно мати налагоджену систему збуту продукції.

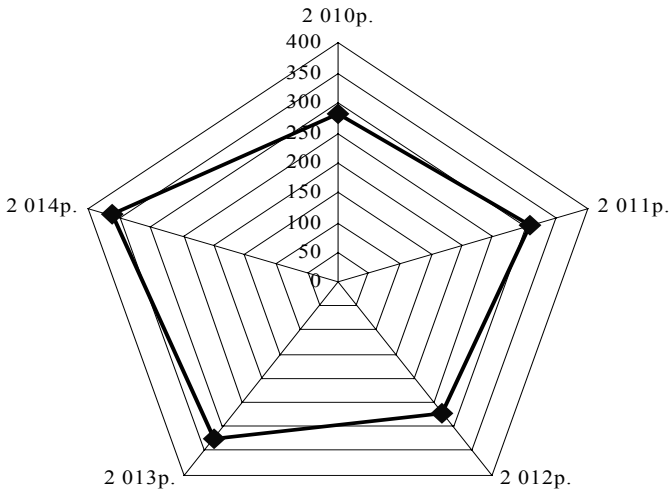

Рис. 2. Ціни реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами Запорізької області

При дослідженні показників ефективності виробництва та реалізації молока в Запорізькій області встановлено, що у період 2010–2104 рр. виручка від реалізації зросла на 10,87 % за рахунок підвищення цін на молоко (на 30 %). Повна собівартість зросла на 22,81 %, що пов'язано зі зростанням витрат на виробництво молока, а саме утримання поголів'я ВРХ, та зростанням витрат на збут, що в звітному році зросли вдвічі.

Частка витрат на збут складає біля 10 % у структурі повної собівартості продукції. Прибуток від реалізації в звітному році значно скоротився і складає лише 13 % у порівнянні з 2010 роком. Однією з причин збереження негативних тенденцій на ринку молока є значне коливання цін і їх невідповідність витратам, які товаровиробник витрачає на утримання дійного стада. Відтак, спостерігається зниження рівня рентабельності виробництва на 10,92 п.п. і рентабельності продажу на 9,59 п.п.

Основним ринком збуту молока і молочних продуктів традиційно є внутрішній продовольчий ринок та експорт. Одним з основних каналів збуту молока є переробні підприємства, що закуповують сьогодні близько 42 % усієї виробленої в країні сировини [7].

Серед основних проблем ринку молока області можна відмітити такі: заниження закупівельних цін; низький рівень технологічного оснащення підприємств; незабезпеченні умов утримання корів, що призводить до виникнення захворювань тварин, відсутність первинної обробки (охолодження), нерозвиненість ринкової інфраструктури в області; невисока якість кінцевої молочної продукції; недостатня кормова база; відсутність налагодженої системи збуту продукції; недосконалість законодавства, що регулює молочну діяльність, особливо останні зміни до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про молоко та молочні продукти».

Висновки з проведеного дослідження. Виробництво молока можна зробити прибутковим і конкурентоспроможним видом агробізнесу. Так, Запорізька область має сприятливі природо-кліматичні умови для розвитку молочного скотарства. Основними альтернативами розвитку ринку молока вважаємо:

- удосконалення кормовиробництва та кормової бази;
- поліпшення якісного складу поголів'я;
- доплата виробникам за якісне екологічно чисте молоко;
- створення дієвої служби контролю якості продукції молока, молочної сировини і молочних продуктів;

- надання пільгового кредитування для виробників молока;
- впровадження сучасних технологій утримання корів, доїння і вчасного охолодження молочної сировини.
- розвиток інтеграційних процесів між виробниками молока, переробниками молочної сировини і реалізаторами молочної продукції.
- сприяння об'єднанню виробників молока в кооперативи.
- створення сприятливої цінової політики для виробників молока, узгодження нормативних витрат виробництва, рівня цін і доходів [5, 6].

Отже, вирішення вказаних завдань сприятиме розвитку виробництва молока і молочної продукції, максимальному завантаженні виробничих потужностей молокопереробної промисловості, розширенню експортного потенціалу та ефективному використанню природного і економічного потенціалів регіону.

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
2. *Киризюк С. В.* Нові виклики для аграрного сектора у світі формування зони вільної торгівлі України — ЄС / С. В. Киризюк // Економіка і прогнозування. — 2010. — № 1. — С. 130.
3. *Лакішик О. В.* Стан і перспективи експорту молока та молокопродуктів / О. В. Лакішик // Економіка АПК. — 2014. — № 3. — С. 136—141.
4. *Лисенко А. М.* Маркетингова система виробництва та реалізації молокопродукції / А. М. Лисенко // Економіка АПК. — 2009. — № 6. — С. 62—66.
5. *Цар Г. В.* Основні тенденції та перспективи розвитку харчової промисловості в Україні / Г. В. Цар // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — № 20.13. — С. 262—268.
6. *Шубравська О. В.* Розвиток ринку молока і молочної продукції : світові тенденції і вітчизняні перспективи / О. В. Шубравська, Т. В. Сокольська // Економіка і прогнозування. — 2013. — № 2. — С. 80—93.
7. *Кернасюк Ю.* Молочний сектор: реалії і перспективи / Ю. Кернасюк // Агробізнес сьогодні. — №6(301). — Березень 2015.

Статтю подано до редакції 16.01.15 р.